

Nr 173.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den
22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen;
given Stockholms slott den 6 mars 1942.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g

till

L a g

**om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939
(nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen.**

Härigenom förordnas *dels* att 22, 23, 25 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939, vilken jämlikt lag den 13 juni 1941 (nr 394) gäller till och med den 30 juni 1942, skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande anges, *dels* att i lagen skola såsom 28 och 29 §§ införas de under nämnda paragrafbeteckningar nedan intagna bestämmelserna, *dels* att nuvarande 28 och 29 §§ skola betecknas 30 och 31 §§, *dels ock* att lagen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1943.

22 §.

Det åligger en var att vid förfrågan av länsstyrelse eller polismyndighet eller av kristidsmyndighet, som Konungen bestämmer, lämna upplysning, huruvida och i vilken myckenhet han innehar förnödenhet, som avses i 2 §, eller i vad mån han frambringat, tillverkat, berett eller iståndsatt förnödenhet, som avses i 5 §, eller framställer elektrisk kraft vid anläggning, som avses i 7 §.

Vägrar någon — — — äga tillämpning.

23 §.

Har någon med vetskap därom, att föreskrift meddelats enligt 2, 3, 4, 5, 6 eller 7 §, olovligen förfogat över, undanstuckit, skadat eller förstört förnödenhet eller annat, som föreskriften avser, eller underlåtit att fullgöra honom enligt 11 § åliggande skyldighet att taga hand om sådan förnödenhet eller eljest åsidosatt vad på honom ankommer till fullgörande av föreskriften eller av bestämmelser, som meddelats med stöd av denna lag, straffes med dagsböter eller fängelse. Är brottet med hänsyn till omständigheterna att anse såsom grovt, vare straffet fängelse eller straffarbete i högst två år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen avsett egendom av betydande myckenhet eller omfattning.

Lag samma — — — angivna förhållanden.

25 §.

Fälles någon till straff enligt 23 §, skall domstolen, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, förklara egendom som undanhållits eller, där överlåtelse av egendomen skett, gods eller penningar, som den tilltalade i samband med överlåtelsen mottagit, förverkade eller, om egendom som så-

lunda skolat förklarar förverkad ej kan tillrättaskaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens värde.

27 §.

Har föreskrift om avstående av förnödenhet ännu ej blivit gällande mot ägaren eller innehavaren vid tid, då tillämpning av bestämmelserna i 2—22 §§ upphör, vare föreskriften utan verkan. Beslag enligt 3 § och förfogande enligt 4, 5, 6 eller 7 § gälle ej längre än till nyss angivna tid, där ej annat följer av vad i 28 eller 29 § stadgas. I fråga om ersättning, vartill någon enligt denna lag är berättigad vid nämnda tid, eller för upplåtelse, som där-efter gäller, skola lagens bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

28 §.

Då fastighet, vars jord befunnits uppenbarligen vanhävdad, på grund av föreskrift enligt 4 § upplåtits för drivande av jordbruk, skall upplåtelsen gälla under bestämd tid, dock högst tio år.

När fastigheten tillträdades eller avträdades, skall på kronans bekostnad hållas syn; och gälle om syneförrättningen och klander därav vad som stadgas med avseende å jordbruksarrende i allmänhet. Finnes fastigheten vid avträdet vara i bättre skick än vid tillträdet, äge kronan för det belopp, vartill den genom förbättringen uppkomna värdestegringen vid avträdessynen uppskattas, rätt till betalning ur fastigheten enligt vad nedan sägs, dock endast såvitt fråga är om nödig förbättring. Har avdrag för förbättring gjorts vid bestämmande av den ersättning, som tillkommer jordägaren i anledning av fastighetens ianspråktagande, skall anteckning därom göras i synehandlingen; och äge kronan icke rätt till betalning ur fastigheten för vad sålunda guldits. Vid tillämpning av vad i detta stycke stadgas skall byggnad eller annan anläggning, som för kronans räkning utförts under upplåtelse tiden, räknas såsom tillbehör till fastigheten, om kronan till jordägaren avstår sin rätt till byggnaden eller anläggningen.

Vid avträdessynen skall förfallodag bestämmas för belopp, för vilket kronan enligt andra stycket äger njuta betalning. Beloppet skall utgå med samma förmånsrätt som avgäld av fast egendom, varom i 17 kap. 6 § handelsbalken stadgas, där beloppet ej stått inne längre än ett år efter förfalldagen. Om så finnes lämpligt, må beloppet fördelas å flera förfalldagar. Kländras synen av jordägaren, varde förfallotiden för kronan tillkommande belopp bestämd av domstolen. Vinner synen laga kraft mot jordägaren, äge kronan på grund av synehandlingen för förfallet belopp erhålla utmätning av fastigheten.

Konungen äger, där det finnes skäligt, medgiva nedsättning av belopp som enligt andra stycket tillkommer kronan.

Om fastighetens ianspråktagande samt angående avträdessynen skola anteckningar göras i in-tecknings- eller fastighetsboken enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

29 §.

Har fastighet enligt denna lag tagits i anspråk av annan orsak än i 28 § sägs, skall upplåtelsen, där det finnes påkallat av särskilda skäl, gälla under bestämd tid, dock högst fem år. Vad nu sagts om fastighet skall ock tillämpas å byggnad eller anläggning, som ej är tillbehör till fast egendom.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Vad i 27—29 §§ stadgas rörande upplåtelse av fastighet, byggnad eller anläggning för bestämd tid och rörande ersättning skall äga giltighet även efter det allmänna förfogandelagen upphört att gälla.

Bestämmelserna i 28 § om kronans rätt till ersättning skola icke gälla, där upplåtelsen ägt rum före denna lags ikraftträdande.

*Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 13 februari 1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om *fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen samt om vissa ändringar i samma lag.*

Föredraganden anför:

Jag anhåller att få upptaga till behandling *dels* fråga om förlängning av allmänna förfogandelagens giltighetstid, *dels* fråga om vissa ändringar i lagens straff- och förverkandebestämmelser m. m., *dels ock* fråga om ändring av lagens bestämmelser rörande den tid, under vilken fastighet må tagas i anspråk, m. m.

Förlängning av giltighetstiden.

Allmän förfogandelag utfärdades den 22 juni 1939 (nr 293) och gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940. Lagens giltighetstid har förlängts genom lagar den 30 mars 1940 (nr 168) och den 13 juni 1941 (nr 394), sista gången för tiden till och med den 30 juni 1942. I samband med förlängningarna av giltighetstiden hava vissa ändringar vidtagits i lagen.

För att lagens materiella bestämmelser skola träda i tillämpning erfordras särskilt förordnande därom. Sådant förordnande må meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnande meddelas av Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke, dock att, när riksdagen ej är samlad, provisoriskt förordnande må meddelas av Kungl. Maj:t ensam. Genom kungörelse den 6 september 1939 (nr 624) meddelade Kungl. Maj:t förordnande, varom nyss är sagt, att gälla tills vidare, vilket förordnande riksdagen i skrivelse den 7 oktober 1939 (nr 9) förklarade sig gilla. Förordnandet är alltjämt gällande.

Under rådande förhållanden föreligger uppenbarligen alltjämt behov av **Departements-**
det Kungl. Maj:t genom allmänna förfogandelagen lämnade bemyndigandet **chefen.**
att, där viktiga samhällsintressen det kräva, genomföra förfoganden som i

lagen avses. Lagens giltighetstid torde därför böra ytterligare utsträckas, förslagsvis till och med den 30 juni 1943.

Ändringar i straff- och förverkandebestämmelserna m. m.

Enligt 23 § första stycket allmänna förfogandelagen gäller, att den som med vetskap därom, att föreskrift meddelats om förfogande över egendom, olovligen förfogat över, undanstuckit, skadat eller förstört förnödenhet eller annat, som föreskriften avser, eller underlåtit att fullgöra honom enligt lagen åliggande skyldighet att taga hand om sådan förnödenhet eller eljest åsidosatt vad på honom ankommer till fullgörande av föreskriften eller av bestämmelser, som meddelats med stöd av lagen, skall straffas med dagsböter eller fängelse. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till straffarbete i högst två år dömas. Enligt 23 § andra stycket gälla enahanda straffbestämmelser med avseende å det fall, att någon vid förfrågan, som länsstyrelse eller polismyndighet enligt 22 § gjort angående innehav av förnödenhet m. m., vägrat att lämna upplysning eller ock vid sådan förfrågan eller i samband med undersökning eller granskning, som verkställts med stöd av 22 §, sökt vilseleda myndigheten. Vidare gäller enligt 25 § att, där någon fälles till straff enligt 23 §, domstolen må efter ty skäligt finnes förklara egendom, som undanhållits, förverkad eller, om den ej kan tillrättaskaffas, förplikta den dömda att utgiva ersättning för egendomens värde.

Vid anmälan förut denna dag av fråga om vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande straff för olovlig överlåtelse av ransonerad vara, m. m. har redogörelse¹ lämnats för ett förslag, avseende skärpning av straffbestämmelserna i fråga om överträdelse av ransoneringsförfattningarna, vilket statens livsmedelskommission framlagt i en den 24 november 1941 till folkhus-hållningsdepartementet inkommen skrivelse. Enligt förslaget skulle straffet för dylika överträdelse, där den tilltalade genom överträdelsen undandragit eller undanhållit eller åsyftat att undandraga eller undanhålla varuförråd av betydande myckenhet eller värde eller där omständigheterna eljest vore försvårande, bestämmas till fängelse eller straffarbete i högst två år; överträdelsen skulle alltså, där omständigheterna vore försvårande, icke kunna sonas med böter. I anslutning härtill har kommissionen föreslagit motsvarande ändring av allmänna förfogandelagens straffbestämmelser.

Livsmedelskommissionen har i denna del anfört:

Därest straffsatserna för överträdelse av ransoneringsbestämmelserna m. m. höjas på sätt kommissionen angivit, skulle de i visst fall komma att ligga över den för motsvarande fall i allmänna förfogandelagen angivna straffsatsen. Enligt 23 § allmänna förfogandelagen kan nämligen dömas till straffarbete endast då *synnerligen* försvårande omständigheter föreligga, och vidare finns enligt sagda lagrum möjlighet för domstolarna att ådöma

¹ Se proposition nr 172 sid. 8 o. f.

dagsböter även då försvårande omständigheter föreligga. För ernående av full likställighet mellan de fall, där straff utdömes enligt ransoneringsförfattningarna, och de fall, där straff utdömes enligt allmänna förfogandelagen, torde därför, om ovan nämnda straffhöjning anses böra genomföras, en motsvarande ändring böra vidtagas i 23 § allmänna förfogandelagen på så sätt att, i stället för vad där nu stadgas om straffhöjning i fall av synnerligen försvårande omständigheter, intages bestämmelse om att straffet, där egendom av betydande myckenhet eller värde undandragits eller undanhållits eller omständigheterna eljest äro försvårande, skall vara fängelse eller straffarbete i högst två år.

I sin förenämnda skrivelse har livsmedelskommissionen vidare — med bifogande av utkast till kungörelse angående särskilda påföljder vid överträdelse av bestämmelser rörande regleringen av handeln med eller förbrukningen eller användningen av vissa varor, m. m. — föreslagit vissa ändringar av de i fråga om överträdelser av ransoneringsförfattningarna gällande ersättnings- och förverkandereglererna.

Innan redogörelse lämnas för kommissionens förslag härutinnan torde få erinras om de bestämmelser, som innehållas i 2 § kungörelsen den 20 december 1940 (nr 1032) angående särskilda påföljder vid olovlig överlåtelse av vissa ransonerade varor m. m. (nuvarande lydelse av författningsrummet se S. F. S. 1941: 671). Enligt nämnda författningsrum gäller att, då vara överlåtits i strid mot vad därom är stadgat i vederbörlig ransoneringsförfattning och någon för överträdelsen fälles till ansvar enligt författningen i fråga, domstolen *skall*, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, tillika förplikta honom att utgiva ersättning för värdet av vad som olovligen överlåtits. Domstolen *må* vidare, efter ty skäligt finnes, förklara sådana förråd av varan förverkade, som ägas eller innehavas av den tilltalade. Vad sålunda är stadgat skall äga tillämpning jämväl i det fall, att den tilltalade för sin ifrågavarande förseelse är förfallen till ansvar enligt allmänna förfogandelagen. — Det må i anslutning till det sist anmärkta stadgandet erinras om, att där överträdelse av ransoneringsförfattning tillika innefattar brott mot förfogandelagen straffet, enligt vad i respektive ransoneringsförfattningar är stadgat, skall utmätas endast efter förfogandelagen.

Enligt livsmedelskommissionens förslag skulle de förenämnda bestämmelserna ersättas med stadganden av mera allmän innebörd. Förslaget innebär sålunda (1 § första punkten i kommissionens ovannämnda författningsutkast) att, då någon för överträdelse av bestämmelse i någon av ransoneringsförfattningarna m. fl. författningar fälles till ansvar enligt författningen i fråga, domstolen *skall*, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, förklara gods eller penningar, som den tilltalade i samband med överträdelsen mottagit, eller varuförråd, som han genom överträdelsen undanhållit eller olovligen använt, förverkade eller, om egendom som sålunda skolat förklaras förverkad ej kan tillrättaskaffas, förplikta den tilltalade att utgiva dess värde. Vidare skall enligt livsmedelskommissionens förslag (1 § andra punkten) dom-

stolen äga att — då någon fälles till ansvar enligt någon av förberörda författningar — efter ty skäligt finnes förklara förverkade de ytterligare förråd av ransonerade varor, som den tilltalade äger eller innehar. Sådana förråd må enligt förslaget (1 § tredje punkten) förklaras förverkade även i det fall att den tilltalade för sin ifrågavarande förseelse är förfallen till ansvar enligt allmänna förfogandelagen.

I anslutning till ovannämnda förslag har *livsmedelskommissionen* vidare anfört:

I detta sammanhang måste även beaktas, vilka påföljder som böra inträda, då ansvar ådömes enligt allmänna förfogandelagen.

Enligt 25 § allmänna förfogandelagen må domstol, då någon fälles till straff enligt 23 § samma lag, efter ty skäligt finnes förklara egendom som undanhållits förverkad eller, om den ej kan tillrättaskaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för dess värde. Med stöd av detta stadgande kan således redan för närvarande, då ransoning av en viss vara är förenad med beslag å varan, varuförråd, som icke behörigen deklarerats eller som eljest undanhållits, förklaras förverkat, därest förrådet ligger under beslag. Uppmärksammas bör emellertid, att denna påföljd ådömes »efter ty skäligt finnes» och ej, såsom i ovanberörda utkast för där avsedda fall föreslagits, »där ej särskilda omständigheter till annat föranleda».

I syfte att, då ansvar ådömes för olovlig överlåtelse av ransonerad vara, oavsett om den överlåtna varan är under beslag eller ej, ernå en enhetlig behandling beträffande utdömandet av ersättning för den överlåtna varan ävensom beträffande förverkande av hos den tilltalade ineliggande förråd av varan i fråga, har i 2 § första stycket tredje punkten i kungörelsen den 20 december 1940, nr 1032, i dess lydelse enligt kungörelsen den 19 juli 1941, nr 671, föreskrivits, att vad i sagda stycke är stadgat skall äga tillämpning jämväl i det fall, att den tilltalade för sin ifrågavarande förseelse är förfallen till ansvar enligt allmänna förfogandelagen.

Liksom kommissionen tidigare i skrivelsen föreslagit, att samtidigt med skärpningen av straffsatserna för förseelser mot ransoneringsförfattningarna en motsvarande ändring företages i straffsatsen i 23 § allmänna förfogandelagen, synes det kommissionen lämpligt, att 25 § allmänna förfogandelagen ändras därhän, att där angiven påföljd förklaras skola inträda, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda. Härigenom skulle överensstämmelse uppnås med 1 § första stycket första punkten i kommissionens utkast till kungörelse angående särskilda påföljder vid överträdelse av bestämmelser rörande regleringen av handeln med eller förbrukningen av vissa varor, m. m. Det synes vidare önskvärt, att sådan påföljd, som i 1 § första stycket andra punkten nyssnämnda utkast angives, skall kunna inträda jämväl då någon för överträdelse av bestämmelse i någon av ransoneringsförfattningarna är förfallen till ansvar enligt allmänna förfogandelagen. Bestämmelser av sådant innehåll synas likväl, med hänsyn till deras nära samband med ransonerings- och rabatteringsförfattningarna, icke lämpligen kunna intagas i allmänna förfogandelagen. I stället har, såsom en tredje punkt i 1 § första stycket, i ovannämnda utkast intagits bestämmelse av innehåll, att förråd, som omförmåles i andra punkten av samma stycke, må förklaras förverkat även i det fall, att den tilltalade för sin ifrågavarande förseelse är förfallen till ansvar enligt allmänna förfogandelagen.

Över livsmedelskommissionens ifrågavarande skrivelse hava — på sätt närmare omförmälts vid anmälan av förenämnda fråga angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande straff för olovlig överlåtelse av ransonerad vara, m. m.¹ — yttranden avgivits av statens industrikommission, statens bränslekommission, kommerskollegium och socialstyrelsen.

Industrikommissionen har därvid anfört, att kommissionen icke hade något att erinra mot de av livsmedelskommissionen i skrivelsen framlagda förslagen utan vore beredd att biträda desamma.

Bränslekommissionen har för sin del förklarat sig i huvudsak biträda livsmedelskommissionens förslag. Kommissionen har emellertid gjort den reservationen att, därest åtgärder vidtoges för beskärande av vissa straffskalor nedåt, kommissionen ville tillråda försiktighet. Kommissionen har vidare förklarat sig ifrågasätta, om det kunde anses riktigt att utsträcka förverkande till förråd av andra varor än dem, som berördes av det brottsliga förfarandet.

Kommerskollegium har i sitt yttrande, såvitt här är i fråga, uttalat att den verkställda granskningen av livsmedelskommissionens förslag icke föranlett någon erinran från kollegii sida.

Socialstyrelsen har förklarat sig kunna i huvudsak tillstyrka bifall till livsmedelskommissionens nu ifrågavarande förslag.

I detta sammanhang torde jämväl få anmälas en från chefen för livsmedelskommissionen, landshövdingen Bo Hammarskjöld inkommen skrivelse, i vilken han — såsom svar på en förfrågan huruvida och i vilka hänseenden ändring av allmänna förfogandelagen enligt hans erfarenheter syntes påkallad — framhållit önskvärdheten av att de centrala och lokala kristidsmyndigheterna likställdes med länsstyrelser och polismyndigheter i fråga om rätt att jämlikt 22 § förfogandelagen infordra uppgifter angående innehav av förnödenhet, m. m.

Vid anmälan förut denna dag av fråga angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande straff för olovlig överlåtelse av ransonerad vara, m. m. har jag i olika hänseenden föreslagit skärpning av de nämnda straffbestämmelserna. Enligt vad jag sålunda föreslagit skulle straffet för olovlig överlåtelse av ransonerad vara, därest omständigheterna vore försvårande, bestämmas till fängelse eller straffarbete i högst två år; vid bedömande huruvida omständigheterna vore försvårande skulle särskilt beaktas, bland annat, om gärningen avsett betydande myckenhet av varan. Därest den olovliga överlåtelsen tillika innebure brott mot allmänna förfogandelagen, skulle enligt förslaget de förenämnda straffbestämmelserna icke vinna tillämpning, utan skulle för sådant fall straffet utmätas enligt förfogandelagen. Med den ändring av straffskalan i fråga om överträdelse av ransoneringsförfattningarna, som sålunda föreslagits, kommer emellertid denna straff-

Departements-
chefen.

¹ Se proposition nr 172 sid. 13 o. f.

skala att i visst hänseende bliva strängare än förfogandelagens; enligt sistnämnda lag må nämligen för överträdelser av lagens bestämmelser dömas till dagsböter eller fängelse (intill två år) ävensom, där omständigheterna äro *synnerligen* försvårande, till straffarbete i högst två år. Såsom jag anförde vid anmälan av förenämnda fråga om ändring av straffbestämmelserna för brott mot ransoneringsförfattningarna, är en dylik olikhet uppenbarligen icke tillfredsställande, detta i all synnerhet om straffet i de fall, där gärningen innefattar brott mot såväl ransoneringsförfattning som förfogandelagen, skall utmätas allenast jämlikt sistnämnda lag. Jag anförde vidare, att det därför syntes erforderligt att motsvarande ändring vidtoges i allmänna förfogandelagen, så att fängelse eller straffarbete jämväl enligt denna lag utdömdes så snart omständigheterna vore försvårande. Jag anhåller nu att få framlägga förslag om sådan ändring. I överensstämmelse med vad som föreslagits i fråga om brott mot ransoneringsförfattningarna torde sålunda böra i 23 § allmänna förfogandelagen stadgas, att för brott, som i nämnda paragraf avses, straffet skall där omständigheterna äro försvårande bestämmas till fängelse eller straffarbete i högst två år. Innebörden av den föreslagna ändringen är dels att straffarbete införes i straffskalan även med avseende å sådana fall, där omständigheterna visserligen äro försvårande men likväl icke kunna betecknas som *synnerligen* försvårande, dels ock att straffskalan begränsas nedåt, i vad angår de svårare fallen av överträdelser av lagens stadganden; där omständigheterna äro försvårande, skall överträdelsen alltså icke kunna sonas med böter. I huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits beträffande brott mot ransoneringsförfattningarna torde vidare böra stadgas, att vid bedömande huruvida omständigheterna äro försvårande särskilt skall beaktas, om gärningen avsett egendom av betydande myckenhet eller omfattning.

Den föreslagna skärpningen av straffskalan har aktualiserats av önskvärdheten att vinna överensstämmelse mellan förfogandelagens straffskala och den straffskala, som föreslagits med avseende å brott mot ransoneringsförfattningarna. Emellertid läser det även i övrigt vara befogat med en dylik skärpning. I nuvarande försörjningsläge äro nämligen de grövre fallen av överträdelser av förfogandelagen att anse såsom brott av allvarlig beskaffenhet och självfallet är det för folkförsörjningen av betydande intresse att denna uppfattning på ett påtagligt sätt kommer till uttryck i straffbestämmelserna.

Enligt 25 § allmänna förfogandelagen gäller att, då någon fälles till straff enligt 23 § samma lag, domstolen *må*, efter ty skäligt finnes, förklara egendom som undanhållits förverkad eller, om den ej kan tillrättaskaffas, förplikta den tilltalade att utgiva ersättning för egendomens värde. Dessa bestämmelser äro, såsom av det förut anförda framgår, mildare än de förverkande- och ersättningsregler, som gälla med avseende å olovlig överlåtelse av ransonerad vara.

Självfallet innebära de möjligheter till ekonomisk vinning, som i ett skärpt försörjningsläge kunna uppkomma genom överträdelser av förfogandelagens bestämmelser, en viss lockelse till dylika överträdelser. Denna lockelse kan medföra, att verkningarna av straffhotet i någon mån neutraliseras. Det synes därför angeläget, att så effektiva åtgärder som möjligt vidtagas i syfte att avskära vederbörande från möjligheterna att göra dylika illegala vinster. Såsom ett led i dessa åtgärder synes det lämpligt att vidtaga sådan ändring av 25 § förfogandelagen att domstolen, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, skall förklara den undanhållna egendomen förverkad eller, om den ej kan tillrättaskaffas, förplikta den tilltalade att utgiva ersättning för egendomens värde; har den tilltalade olovligen överlåtitt den ifrågakomna egendomen, torde förverkandepåföljden i stället böra avse gods eller penningar, som han i samband med överlåtelsen mottagit. De sålunda föreslagna bestämmelserna innebära dels att förverkandepåföljd alltid skall ådömas, därest icke särskilda omständigheter till annat föranleda, dels ock att förverkandepåföljden vid olovlig överlåtelse skall avse det faktiskt uppburna vederlaget. Är försäljningspriset på den s. k. svarta marknaden högre än det pris, som motsvarar varans verkliga värde sådant detta framkommer genom prissättningen i den legala marknaden, skall påföljden alltså avse det av den brottslige uppburna högre beloppet.

Såsom förut nämnts skall straffet för den som olovligen överlåter ransonerad vara och därvid bryter såväl mot vederbörlig ransoneringsförfattning som mot allmänna förfogandelagen, utmätas efter sistnämnda lag. Emellertid kan vid förseelse mot ransoneringsförfattning överlåtaren drabbas jämväl av den påföljden, att övriga av honom ägda eller innehavda förråd av den ifrågakomna varan förklaras förverkade; denna påföljd ådömes efter ty domstolen finner skäligt. Den omständigheten att överlåtarens straff skall utmätas allenast efter förfogandelagens bestämmelser — och icke under samtidigt åberopande jämväl av vederbörlig ransoneringsförfattning — bör emellertid icke medföra, att den brottslige icke skall kunna ådömas den ifrågavarande påföljden. I anledning härav har i den förut omnämnda kungörelsen den 20 december 1940 (nr 1032) angående särskilda påföljder vid olovlig överlåtelse av vissa ransonerade varor m. m. — i dess lydelse enligt kungörelsen den 19 juli 1941, nr 671 — stadgats att påföljd varom nu är fråga må ådömas jämväl i det fall, att den tilltalade för sin ifrågavarande förseelse är förfallen till ansvar enligt förfogandelagen. Det läser kunna ifrågasättas, om icke motsvarande förverkandebestämmelser som de nu avhandlade borde införas jämväl i fråga om brott mot förfogandelagen. I likhet med livsmedelskommissionen har jag emellertid icke ansett mig böra framlägga förslag därom. För att den ifrågavarande påföljden skall få ådömas, torde sålunda alltjämt böra krävas, att vederbörande förbrutit sig jämväl mot någon av ransoneringsförfattningarna; att påföljden i sådant fall kan ådömas, ändå att huvudstraffet utmätas enligt förfogandelagen, framgår av det förut anförda.

Jag torde härefter få upptaga den av chefen för livsmedelskommissionen väckta frågan om kristidsmyndigheternas likställande med länsstyrelser och polismyndigheter i fråga om rätt att jämlikt 22 § allmänna förfogandelagen infordra uppgifter angående innehav av förnödenhet m. m. Meddelandet av dylik befogenhet åt kristidsmyndigheterna torde i sin mån vara ägnat att underlätta arbetet för dessa myndigheter. Med hänsyn härtill och då de förhållanden, varom upplysning skulle få inhämtas, icke äro av den art att förslaget av sådan anledning kan väcka betänkligheter, är jag beredd att tillstyrka detsamma. Emellertid förordar jag den begränsningen, att befogenheten skall tillkomma endast de (centrala och lokala) kristidsmyndigheter som Kungl. Maj:t bestämmer.

Ändrade bestämmelser rörande den tid, under vilken fastighet må tagas i anspråk, m. m.

Enligt allmänna förfogandelagen gäller som huvudregel, att ingripanden som göras med stöd av lagen icke gälla längre än den tid, under vilken sådant ingripande må äga rum. Då lagens materiella bestämmelser upphöra att äga tillämpning eller lagen i dess helhet upphör att gälla, bliva i regel jämväl tidigare meddelade förordnanden utan verkan. Undantag har emellertid stadgats för det fall att fastighet, vars jord befunnits uppenbarligen vanhävdad, tagits i anspråk för drivande av jordbruk. I sådan händelse skall nämligen upplåtelsen gälla under bestämd tid, dock högst fem år.

I en inom justitiedepartementet upprättad, den 10 december 1941 dagtecknad p r o m e m o r i a har upptagits till behandling frågan om möjlighet att taga i anspråk fastighet för längre tid än nu är medgiven.

I promemorian anföres, att erfarenheten visat, att när jorden vore vanhävdad även till fastigheten hörande åbyggnader vore i mycket förfallet skick eller att fastigheten helt eller delvis saknade för jordbruksdrift erforderliga byggnader. Om en sådan egendom toges i anspråk för jordbruksändamål och det icke lyckades att utarrendera den till någon som kunde nyttja egendomen i samband med annat jordbruk, vore det nödvändigt att reparera byggnaderna eller att uppföra nya. I båda fallen kunde kostnaden bliva betydande och i regel kunde den icke amorteras under den korta tid, fem år, som förfogandet enligt den nuvarande bestämmelsen längst finge gälla. Enligt vad som nu vore stadgat skulle jordägaren efter denna tids utgång återfå jorden med reparerade eller nya byggnader utan att behöva betala annan ersättning därför än vad som kunnat avräknas å den gottgörelse som eljest på grund av upplåtelsen skulle tillkommit honom. Teoretiskt vore tänkbart, att kronan skulle kunna bortföra nyuppförda byggnader å fastigheten men denna möjlighet syntes vara utan egentligt praktiskt värde.

Det syntes nödvändigt att avhjälpa denna brist i lagstiftningen. Eljest vore det icke praktiskt möjligt att ingripa mot den som vanhävdad sin fastighet. För ändamålet syntes lämpligt att vidtaga två ändringar, nämligen dels utsträcka den tid, under vilken förfogandet skulle gälla, dels ock giva kronan säkerhet för utlagda kostnader.

Beträffande tiden för upplåtelsen anföres i promemorian, att den syntes böra utsträckas till femton år. Härigenom vunnes möjlighet att slå ut åtminstone en väsentlig del av kostnaden på den tid upplåtelsen gällde, i fråga om reparationer kanske ej sällan hela kostnaden. För vad som belöpte å upplåtelse tiden kunde kronan tänkas år från år få gottgörelse genom avdrag å den ersättning som för året skulle tillkomma jordägaren. Genom att tiden förlängdes ökades också möjligheten att finna en lämplig arrendator, vilket borde vara av stort praktiskt värde.

I promemorian framhålles emellertid, att gottgörelse för kostnaden tydligen icke alltid kunde erhållas på nämnda sätt. Dessutom kunde det vara olämpligt, att kronan toge jorden i anspråk under så lång tid som femton år. Man måste därför räkna med att, när fastigheten skulle återställas till ägaren, densamma med åbyggnader hade genom reparations- eller nybyggnadsarbeten erhållit ett väsentligt högre värde än förut, utan att kronan kunnat erhålla gottgörelse för sina kostnader genom avräkning å den ersättning som på grund av upplåtelsen eljest skolat tillkomma jordägaren. För denna förbättring syntes kronan böra äga rätt till betalning. Då det här förutsattes att fastigheten under upplåtelse tiden tillförts en värdeökning, syntes det icke vålla betänkligheter att låta denna kronans rätt gå före inteckningshavares. Kronans betalningsrätt borde utrustas med den förmånsställning som sägs i 17 kap. 6 § handelsbalken. För att varna tredje man vore emellertid behöfligt, att anmälan om upplåtelsen skedde till inskrivningsdomaren.

För att en jämförelse skall kunna ske mellan fastighetens skick vid tillträdet och dess skick vid avträdet föreslås i promemorian, att syn skall på kronans bekostnad hållas enligt vad som stadgas med avseende å arrende. I promemorian anmärkes, att den jämförelse som genom synerna skulle ske tydligen icke kunde inskränkas till byggnaderna utan måste avse jämväl jorden och dess hävd. Som förut nämnts kunde kronan tänkas efter hand få viss gottgörelse för sina utlägg genom nedsättning av den ersättning som eljest skolat utgå till jordägaren. Vad kronan sålunda fått gottskriva sig borde naturligtvis avräknas å förbättringsvärdet.

Beträffande kronans ersättning uttalas vidare i promemorian, att det kunde tänkas, att kronan under upplåtelse tiden vidtog nyttiga förbättringar som icke varit direkt behöfliga för fastighetens behov. Även om fastighetens värde härigenom skulle stiga, syntes någon ersättning därför ej böra tillkomma kronan. Ingen annan förbättring än den som med hänsyn till ortens sed och förhållandena i övrigt kunde anses nödig borde alltså tillgodoräknas kronan. Kronan borde ju icke rimligen äga att genom en för orten osed-

vanlig modernisering åvältra fastighetsägaren en betydande kostnad. Vidare erinras, att man möjligen kunde befara, att jordägaren kunde bli ogynnsamt ställd genom att byggnader som kronan skulle uppföra eller reparationer som utfördes under upplåtelse tiden kunde bli betydligt dyrare än om jordägaren själv låtit utföra arbetet. Mot denna risk skyddades emellertid jordägaren genom att endast det allttjämt bestående värdet av nödig förbättring påfördes honom, när kronan avträdde fastigheten. Detta följde av att vid avträdessynen ingen annan förbättring kunde påföras jordägaren än den som vid synen konstaterats. Uppenbart vore också, att endast förbättring, som för framtiden vore till nytta för jordägaren, avsåges. Om upplåtelse tiden vore lång, kunde värdet av nybyggnad hava reducerats avsevärt före avträdet, varför det ej bleve fråga om att påföra jordägaren så stort belopp.

Jordägaren bör enligt vad i promemorian uttalas icke förklaras personligen betalningsskyldig för det belopp som skall tillkomma kronan. Det syntes alltför strängt att ålägga honom ett personligt betalningsansvar för en åtgärd som kronan vidtagit, även om han genom sin vanvård framkallat behovet av ingripande från det allmännas sida. Kronans rätt borde alltså vara inskränkt till en rätt att erhålla betalt ur fastigheten med nämnda förmånsrätt, närmare bestämt samma som för avgäld av fast egendom enligt vad i 17 kap. 6 § handelsbalken stadgas. Denna förmånsrätt för avgäld vore tidsbegränsad och upphörde ett år efter förfalldagen. För nu ifrågasvarande fall syntes tiden ett år böra räknas från upplåtelse tidens utgång. Om beloppet ej betalades frivilligt, måste kronan utsöka detsamma före årets slut, när kronan eljest förlorade all rätt. För att underlätta betalningen borde emellertid givas en alternativ bestämmelse, att beloppet finge fördelas på flera år i den ordning som stadgades om avdikningslån (13 § kungörelsen den 30 juni 1939, nr 432, angående villkoren för lån från statens avdikningslånefond). För de successivt förfallande beloppen borde kronan i så fall i överensstämmelse med lagen den 14 juni 1929 om kronans förmånsrätt för avdikningslån erhålla förmånsrätt under ett år från förfalldagen. En sådan fördelning måste emellertid påkallas inom ett år från upplåtelse tidens utgång och således före utgången av den tid, kronans förmånsrätt enligt huvudregeln skulle vara gällande. Eljest skulle det alternativa stadgandet kunna återuppliva en redan definitivt förlorad förmånsrätt. En särskild bestämmelse syntes vidare behöflig i syfte att klargöra, att byggnad eller annan anläggning som tillkommit under upplåtelse tiden skulle, om det yrkades av kronan, räknas som tillbehör till fastigheten, även om den ej eljest vore att hänföra till fast egendom.

I promemorian påpekas, att enligt 13 § allmänna förfogandelagen Kungl. Maj:t äger förordna bland annat, att egendom skall ställas till förfogande icke åt kronan utan åt annan, som därvid bestämmes. Då sådant förordnande meddelats, skall vad i lagen stadgas om kronan i tillämpliga delar

gälla beträffande den som sålunda sättes i kronans ställe. Någon särskild bestämmelse för detta fall erfordrades fördenskull icke i nu förevarande sammanhang.

Härefter framhålles i promemorian, att det även när fastighet tagits i anspråk av annan anledning än på grund av vanhävd kunde vara synnerligen angeläget att upplåtelsen kunde utsträckas att gälla under längre tid än den under vilken lagen eljest finge tillämpas. För närvarande kunde upplåtelsen ej gälla längre tid än den under vilken tvångsingripande enligt lagen finge komma till stånd. Om en fastighet t. ex. skulle användas för industriellt bruk och nyanläggning fordrades, måste det emellertid kunna påräknas, att denna kunde få användas under icke alltför kort tid. Det kunde erinras om anläggning för utvinning av olja ur skiffer, då betydande kapital kunde behöva investeras. Även för dessa fall borde upplåtelsen kunna gälla bestämd tid, högst femton år, om särskilda skäl därtill föreläge.

Beträffande anläggning som skett under upplåtelseiden uttalas i promemorian, att det möjligen kunde ifrågasättas att även i fall som nu nämnts berättiga kronan att erhålla ersättning för värdeökning, som uppkommit genom kronans åtgöranden. Det vore emellertid att märka, att i dessa fall icke förutsattes, att fastigheten vanhävddats. Det förefölle då stötande att på grund av ett tvångsingripande utkräva något ersättningsbelopp ur fastigheten. Det riktiga syntes vara, att kronan i dessa fall finge finna sig i att ett värde eventuellt tillfördes fastighetsägaren utan att denne behövde vidkännas någon utgift därför. Om upplåtelseiden utsträcktes enligt vad här föreslagits, syntes kronans rätt vara skäligen tillvaratagen.

Vid promemorian fanns fogat utkast till *lag om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293)*.

I utkastet har under 28 § i lagen intagits bestämmelse, att om fastighet, vars jord befunnits uppenbarligen vanhävdad, på grund av föreskrift enligt 4 § upplåtits för drivande av jordbruk, upplåtelsen skall gälla under bestämd tid, dock högst femton år. Om upplåtelsen skall skyndsamt göras anmälan hos inskrivningsdomaren. När fastigheten tillträdes eller avträdes, skall enligt utkastet på kronans bekostnad hållas syn. Om syneförrättningen och klander därav skall gälla vad som stadgas med avseende å arrende. Finnes fastigheten vid avträdet vara i bättre skick än vid tillträdet, skall kronan för det belopp, vartill förbättringen uppskattas, äga rätt till betalning ur fastigheten, såvitt kronan ej erhållit gottgörelse därför på annat sätt. Vad nu sagts skall dock gälla allenast nödig förbättring. Byggnad eller annan anläggning som tillkommit under upplåtelseiden skall, om det yrkas av kronan, vid tillämpning av vad nu sagts räknas som tillbehör till fastigheten, ändå att den ej eljest är att hänföra till fast egendom.

Kronans ersättning skall enligt nämnda paragraf i utkastet utgå med samma förmånsrätt som avgäld av fast egendom, varom stadgas i 17 kap. 6 § handelsbalken, där ej beloppet stått inne längre än ett år från upplåtelse-

tidens slut. Inom denna tid må dock hos länsstyrelsen göras framställning om att beloppet skall fördelas på flera år, i vilket fall skall om kronans rätt till betalning för förfallande belopp gälla vad om avdikningslån är stadgat.

Under 29 § har i utkastet upptagits bestämmelse, att om fastighet enligt förfogandelagen tagits i anspråk av annan orsak än i 28 § sägs, upplåtelsen, där det finnes påkallat av särskilda skäl, skall gälla under bestämd tid, högst femton år.

I utkastet hava vidare gjorts vissa redaktionella följdändringar och meddelats övergångsstadganden.

Över promemorian med det därvid fogade lagutkastet hava efter remiss avgivits utlåtan den av statskontoret, kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, riksvärderingsnämnden, statens industrikommission, statens livsmedelskommission, statens bränslekommission, länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Älvsborgs och Kopparbergs län samt av Sveriges allmänna hypoteksbank, svenska bankföreningen, svenska sparbanksföreningen och Sveriges lantbruksförbund. Länsstyrelsen i Stockholms län har vid sitt utlåtande fogat yttrande av Stockholms läns och stads hushållningssällskap.

De föreslagna bestämmelserna om förfogande över fastighet för jordbruksändamål hava i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de yttranden, som avgivits av statskontoret, egnahemsstyrelsen, livsmedelskommissionen, länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Malmöhus, Älvsborgs och Kopparbergs län samt av Sveriges allmänna hypoteksbank, svenska bankföreningen och svenska sparbanksföreningen ävensom — med vissa förbehåll beträffande kronans säkerhet för kostnader — av Sveriges lantbruksförbund och Stockholms läns och stads hushållningssällskap.

Lantbruksstyrelsen och riksvärderingsnämnden hava — under erinran om att riksdagen år 1918 ställt sig avvisande mot en utsträckning av upplåtelse-tiden till mer än fem år för uppenbarligen vanhävdad egendom — ifrågasatt, huruvida tillräcklig anledning finnes att frångå denna ståndpunkt. Lantbruksstyrelsen har därvid anfört följande:

Ett utsträckande av förfogandetiden till 15 år kan innebära ett utomordentligt ingrepp i den enskildes rätt. Dessutom avses ju med ianspråktagandet av vanhävdad jordbruksfastighet enligt förfogandelagen endast att ernå möjlighet att avhjälpa vanhävderna, så att i nuvarande svåra försörjningsläge högsta möjliga skördar skola kunna utvinnas av jorden. Åtgärder, som måste planeras på så lång sikt att de nödvändiggöra en 15-årig upplåtelse, synas icke hava någon större betydelse för det nuvarande försörjningsläget. Lantbruksstyrelsen inser väl, att fall av vanhävd kunna förekomma, där 15-årig upplåtelse kan vara nödvändig för att helt bringa vanhävderna ur världen. Vanhävdsfrågan synes emellertid icke böra slutgiltigt lösas genom förevarande förfogandelagstiftning utan genom den vanhävdslagstiftning, varom för närvarande utredning pågår.

Förslaget om högst 15-årigt förfogande har motiverats med dels att kronan skulle hava större möjligheter att år från år erhålla gottgörelse för havda kostnader för fastighetens iordningställande, dels ock att större möjligheter skulle yppa sig att finna en lämplig arrendator. I fråga om det förstnämnda motivet synes detsamma vara tillgodosett genom kronans rätt att ur fastigheten erhålla betalning för det belopp, vartill förbättringen uppskattas. Vad beträffar sistnämnda motiv vill lantbruksstyrelsen icke bestrida, att det kan vara lättare att finna en lämplig arrendator, om arrendet kan utsträckas till 15 år. Styrelsen vill emellertid ifrågasätta, huruvida detta kan vara tillräckligt skäl för ett utsträckande av förfoganderätten till 15 år och därav följande starka ingrepp i den privata äganderätten.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har för sin del avstyrkt förslaget samt uttalat följande:

Enligt vad länsstyrelsen har sig bekant har av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkallats särskild utredningsman för verkställande av utredning rörande utvidgad vanhävdslagstiftning m. m. Då denna utredning väl torde komma att äga rum under hänsynstagande till alla de erfarenheter som vunnits under förfogandelagens giltighetstid, förefaller det länsstyrelsen mindre lämpligt att nu i en viss detalj vidtaga ändring i förfogandelagen utan avvaktan å resultatet av utredningsmannens uppdrag. Enligt länsstyrelsens mening bör kronan endast i undantagsfall nedlägga kostnader på vanhävdad egendoms byggnader och i allmänhet endast där kostnaderna kunna beräknas bli ersatta under upplåtelse tiden. Enligt länsstyrelsens mening vore det icke heller önskvärt att införa en dylik förmånsrätt. Då kronans fordran skulle äga företräde framför intecknad fordran, måste detta menligt inverka på fastighetskrediten. Kronans fordran kommer under hela upplåtelse tiden att till sitt belopp vara obestämd, och det må särskilt påpekas de olägenheter, som skulle uppstå, därest under denna tid fastigheten bleve föremål för exekutiv försäljning. Utan att ingå på en närmare granskning av de föreslagna lagbestämmelserna måste länsstyrelsen framhålla, att förslaget icke synes på ett tillfredsställande sätt lösa de frågor av juridisk och annan art, som uppkomma vid lagfästade av en dylik förmånsrätt.

I några yttranden beröres frågan om möjligheten att förkorta den föreslagna upplåtelse tiden beträffande vanhävdad egendom.

Livsmedelskommissionen anför i denna del:

Utsträckningen av förfogandetidens längd har ansetts betingad av angelägenheten av att på den tid upplåtelsen gäller kunna slå ut en väsentlig del av de kostnader, kronan kan få nedlägga på fastighet, som jämlikt förfogandelagen tages i anspråk. Då såsom i promemorian anföres syftet med en fastighets ianspråktagande i vissa fall icke kan förverkligas utan att kronan vidkännes förhållandevis stora kostnader för fastighetens förbättring, torde det anförda skälet för förfogandetidens förlängning icke kunna underkännas. Ej heller kan ur principiell synpunkt anföras någon allvarigare betänklighet mot lagförslaget i denna del. Å andra sidan bör det icke bortses ifrån att i de fall, då vanhävden kan avhjälpas på kortare tid än den, under vilken förfogandet gäller, intresset av ett fortsatt förfogande kan komma att stå i missproportion till de nackdelar av ekonomisk eller annan art,

som förfogandet kan förorsaka fastighetens ägare. Livsmedelskommissionen förutsätter emellertid — i överensstämmelse med vad som kommit till uttryck genom hittills utav Kungl. Maj:t meddelade beslut om upphävande av förfogande över ianspråktaga fastigheter — att förfogandet, oavsett den ursprungligen bestämda upplåtelse tiden, icke bör bibehållas längre tid, än omständigheterna i de särskilda fallen påkalla. Om sålunda ägaren till en på grund av vanhävd ianspråktagen fastighet, sedan vanhävden avhjälpes, tillförlitligen styrker, att fara för upprepad vanhävd ej föreligger, samt därjämte gottgör kronan ogulden del av utlagda kostnader och i övrigt övertager de förpliktelser, kronan till följd av förfogandet kan ha iklätt sig i egenskap av representant för fastighetsägaren, bör något hinder för förfogandets hävande ej föreligga. Under förutsättning att förfogandelagen tillämpas på sätt nu antytts anser sig livsmedelskommissionen därför kunna förorda genomförandet av förslaget till förlängning av den tid, under vilken förfogande över ianspråktagen fastighet må gälla.

Länsstyrelsen i Malmöhus län, som berört samma fråga, har härom uttalat följande:

En upplåtelse av vanhävdad egendom för så lång tid som upp till femton år innebär otvivelaktigt en väsentlig inskränkning i möjligheterna för jordägaren och den som härleder sin rätt från denne att disponera egendomen och tillgodogöra sig det ekonomiska värde, egendomen representerar. Fall kunna tänkas, då en sådan inskränkning framstår såsom ett synnerligt starkt ingrepp. Om jordägaren dör kort tid efter det förordnande enligt allmänna förfogandelagen meddelats och egendomen genom skriftlig handling upplåtits på arrende, kan en försäljning under upplåtelse tiden till pris, som kan anses motsvara egendomens värde, bliva svår att genomföra. Det kan och inträffa att en av dödsbodlagarna skulle vilja övertaga egendomens skötsel men hindras av arrendeavtalet. Med hänsyn härtill synes ett förordnande om tillämpning av 4 § allmänna förfogandelagen beträffande vanhävdad egendom böra föregås av utredning angående förhållanden av betydelse för bestämmande av upplåtelse tidens längd och en upplåtelse för längre tid än fem år icke ske, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda. Länsstyrelsen ifrågasätter, huruvida ej 28 § i förslaget bör avfattas på ett sätt, som ger uttryck åt att upplåtelse under längre tid än fem år förutsätter förhandenvaron av särskilda omständigheter.

Sveriges lantbruksförbund har för sin del anfört:

När man fixerat 15 år såsom en lämplig tidrymd, under vilken en för vanhävd övertagen fastighet bör förbli under statens förvaltning för att ge staten möjlighet att återvinna viss del av det på förbättringar utlagda beloppet, så kan detta i princip accepteras, men möjlighet bör enligt förbundets mening beredas en jordägare att återförvärva fastigheten efter en kortare tid, dock lägst 5 år, om han ersätter staten för utlägg efter laga syn och tillika avger sådan utfästelse att väl vårda fastigheten, att vederbörande myndighet anser risk för vanhävd ej längre föreligga. Det kan nämligen icke ligga i statens intresse att behålla fastigheten längre än som kan anses nödvändigt för att få vanhävden hävd och utlagda medel i skälig grad ersätta. För jordägaren måste det däremot anses vara av stort intresse att — även om han måste

respektera ett för längre tid träffat arrendeavtal — dock så snart som möjligt få utnyttja äganderätten i andra avseenden.

Med avseende å kronans ersättningsrätt har i yttrandena framhållits vikten av att ersättningsrätten må avse endast den värdestegring som skett. *Lantbruksstyrelsen* har sålunda i denna del uttalat följande:

Vidkommande förslaget om rätt för kronan att, därest vid förfogandetidens utgång fastigheten finnes vara i bättre skick än vid tillträdet, ur fastigheten erhålla betalning för det belopp, vartill förbättringen uppskattas, i den mån kronan ej erhållit gottgörelse därför på annat sätt, har *lantbruksstyrelsen* icke något att erinra. Styrelsen vill emellertid med hänsyn till in-teckningshavarnas rätt understryka vikten av att vid syn, som skall förrättas och varigenom egendomens värdestegring på grund av förfogandet skall fastställas, hänsyn endast toges till den värdestegring, som föranletts av nödiga förbättringar och tillika är realiserbar, utan något beaktande av de kostnader, kronan må hava nedlagt å fastigheten.

Sveriges allmänna hypoteksbank har i detta hänseende anfört:

Det framhålles i promemorian att ersättningen skall avse endast sådana förbättringar, som med hänsyn till ortens förhållanden varit att anse såsom nödvändiga, och endast motsvara det vid avträdestillfället alltjämt bestående värdet av dessa förbättringar. Det vid promemorian fogade lagutkastet ger även uttryck åt dessa principer, vilka äro av avgörande vikt för bedömandet av ifrågavarande spörsmål. De ge nämligen vid handen, att den försämring av in-teckningssäkerheten för hypotekslån, som blir en följd av kronans nu föreslagna förmånsrätt, åtminstone teoretiskt sett kompenseras av en värdeökning av panten. Huruvida denna kompensation i praktiken skall visa sig tillräcklig kan möjligen vara tvivel underkastat. Erfarenheten visar att under nu rådande förhållanden med höga byggnadskostnader kapitalinvesteringar i jordbruksegendomar genom byggnadsarbeten icke i en mot kostnaderna svarande utsträckning framträda i ett högre saluvärde å fastigheten. Allt beror på de principer, som komma att följas vid egendomens värdering vid avträdessynen. I detta avseende må framhållas att, såsom förslaget nu föreligger, syneuppskattningen skall avse bestämmande av kronans ersättning (jfr 12 § tredje stycket lagen om nyttjanderätt till fast egendom). I de fall, varom här är fråga, synes det vara av särskild vikt att mer än som skett hos synemännen inskräpa vikten av att till grund för uppskattningen läggas saluvärdet och icke de på förbättringarna nedlagda kostnaderna. Vid uppskattningen borde alltså allmänna principer för fastighetstaxering kunna följas, varigenom faran för menliga påföljder för in-teckningshavare skulle undanröjas.

Sveriges lantbruksförbund har ifrågasatt, huruvida hela värdestegringen borde utgå med förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken, och i övrigt framfört önskemål om förtydligande av lagtexten. Förbundet har uttalat följande:

Beträffande storleken och arten av de förbättringar, som kunna ifrågakomma att utföras med statsmedel, torde något närmare böra preciseras, vad som därmed avses. Lagförslaget begagnar i § 28 uttrycket nödig förbättring,

men då detta i viss mån kan bli föremål för ett subjektivt bedömande, bör det utsägas, att förbättringarna böra utföras på ett för fastighetens brukande enligt ortens sed avpassat sätt.

Såsom säkerhet för i fastigheten nedlagda kostnader skall staten enligt lagförslaget äga uttaga inteckningar med förmånsrätt före andra inteckningar. Här föreligger tydligen ett starkt ingrepp i tredje mans rätt, till vars genomförande förbundet ställer sig mycket tveksamt. På grund av de höga byggnadskostnaderna kan iståndsättandet av byggnadsbeståndet på en vanhävdad fastighet i många fall komma att stiga till så stort belopp, att det samma jämte redan befintliga inteckningar uppgår till eller överstiger fastighetens taxeringsvärde. Då detta senare bör utgöra fastighetens saluvärde i en förständig köparens hand, ligger det nära till hands, att äldre inteckningsinnehavare kunna få värdet av sina inteckningar avsevärt reducerat. Det kan ifrågasättas, huruvida det icke vore ett riktigare förfarande att förvandla statens fordran i inteckningar, som till viss del, t. ex. hälften, ägde prioritet före andra inteckningar medan återstoden kunde göras gällande först efter dessa.

Vad slutligen angår den laga syn, som skall hållas vid fastighetens återlämnande till ägaren, bör det beaktas, att de av staten vidtagna förbättringarna fastställas till det värde, som de ha för fastighetens fortsatta, rationella drift och ej göras beroende av deras kostnadssumma vid genomförandet av förbättringarna. Som förut påpekats kan det vara fara värt, att med i lagförslaget angivna förfaringssätt en fastighet blir betungad med alltför stort byggnadskapital, och det är angeläget, att detta ej för framtiden försvårar en ekonomisk drift.

Av *Stockholms läns och stads hushållningssällskap* har uttalats, att inteckning, som icke överstege jordvärdet, borde gå före kronans ersättningsrätt.

Riksvärderingsnämnden har i detta sammanhang ifrågasatt, huruvida icke vid avträdessynen av kronan uppförd byggnad alltid och ej endast på yrkande borde räknas såsom tillbehör till fastigheten. Nämnden har i denna del anfört:

Enligt 14 § allmänna förfogandelagen skall i fråga om fastighet, som jämlikt 4 § upplåtes till kronans begagnande, lämnas ersättning för den för upplåtaren förlorade avkastning eller nytta. Därvid skall hänsyn tagas till »nödvändiga kostnader vid produktion eller återförsäljning, normal handelsvinst eller andra på prissättningen regelmässigt inverkan förhållanden». Nämnda föreskrifter lära icke lägga hinder i vägen för att — såsom i promemorian och lagutkastet förutsattes — riksvärderingsnämnden vid bestämmande av den jordägaren tillkommande ersättningen skall kunna taga hänsyn till de kostnader, som nedlagts på förbättring av jordens hävd och för verkställande av reparationer å byggnader m. m. Därvid läro det med hänsyn till det föreslagna stadgandet i 28 § andra stycket bliva nödvändigt, att riksvärderingsnämnden i sitt beslut uttryckligen angiver det belopp, som funnits böra gå i avräkning å den ersättning som eljest skolat utgå. Då det gäller gottgörelse för kostnader för nyuppförd byggnad synes det emellertid, för att ett avräkningsförfarande skall kunna äga rum, vara nödigt att garanti finnes för att byggnaden vid förfogandetidens utgång skall tillfalla jordägaren. Detta syfte kan måhända vinnas

med ett stadgande att sådan byggnad alltid och ej — såsom i 28 § andra stycket föreslås — endast under viss förutsättning skall räknas såsom tillbehör till fastigheten.

I det yttrande som avgivits av *länsstyrelsen i Älvsborgs län* har ifrågasatts, huruvida kronan enligt förslaget bleve tillräckligt skyddad, om kronan skulle hålla sig allenast till fastighetens värdeökning. Expropriation syntes ur kronans synpunkt vara förmånligare. Länsstyrelsen har vidare uttalat, att om vanhävden icke vore att söka i ekonomisk misär utan jordägaren befunde sig i god ekonomisk ställning, skäl knappast syntes föreligga att icke stadga personlig betalningsskyldighet för jordägaren. I länsstyrelsens yttrande anmärkes vidare, att det borde klarläggas huruvida vid upplåtelse av fastighet till kronan för jordbruksändamål fastighetens skog finge användas i vidare mån än för husbehovs- och byggnadsändamål.

Statskontoret har ifrågasatt, huruvida icke jordägaren borde åläggas att gälda ränta, därest kronans ersättning icke skulle återbetalas på en gång utan under flera år. Om ränta komme att utgå finge jordägaren intresse av att återbetala hela beloppet utan dröjsmål.

Beträffande frågan om en förlängning av tiden för i a n s p r å k t a g a n d e a v f a s t i g h e t a v a n n a n a n l e d n i n g ä n f ö r d r i v a n d e a v j o r d b r u k har *industrikommissionen* förordat att tiden bestämmes till högst fem år samt därvid anfört följande:

Inom industrikommissionens verksamhetsområde torde 29 § i förslaget huvudsakligen kunna komma att tillämpas, där det är erforderligt för att tillgodose behov av förnödenhet, som är av vikt för försörjningen eller försvaret. Emellertid torde man genom åläggande av produktionsplikt enligt 5 § i allmänna förfogandelagen i regel kunna på ett mera smidigt sätt nå samma syfte. Förfoganden jämlikt nämnda lags 4 §, berörande kommissionens verksamhet, synas därför bliva tämligen sällsynta. Där det för ett rationellt utnyttjande av en fabriksfastighet och särskilt för åstadkommande av en produktionsökning kräves, att nyanläggningar av någon betydelse göras, kan enligt kommissionens erfarenhet lösningen lämpligast vinnas genom överenskommelse med vederbörande företag. I de sällsynta fall, där denna väg ej är framkomlig, skulle det givetvis vara av stort värde, om fastigheten kunde upplåtas under viss bestämd, ej alltför kort tid. Härigenom skulle för kronan skapas, bland annat, bättre möjlighet, än vad nu är fallet, att efter sina syften bestämma om de nyanläggningar, som skola utföras. Vad nu angår den längsta tid, under vilken sådan upplåtelse skulle kunna påtvingas ägaren enligt förfogandelagen, göra sig helt andra synpunkter gällande i fråga om industriella fastigheter än beträffande jordbruksfastigheter. En fabriksanläggning, som varit ur ägarens besittning under så lång tid som upp till femton år, torde hava för honom förlorat en stor del av sitt värde. Skall en bestämmelse av ifrågasatt slag införas beträffande industriell fastighet, bör enligt industrikommissionens mening upplåtelse tiden icke sättas högre än till fem år.

Kommissionen har vidare anmärkt, att bestämmelsen borde gälla jämväl byggnad eller anläggning å ofri grund.

Bränslekommissionen har beträffande behovet av nu ifrågavarande lagändring anfört följande:

I yttrande den 14 november 1941 beträffande en av svenska skifferoljeaktiebolaget gjord framställning att bearbetande av skifferförekomst för oljeutvinning måtte lagligen regleras, har kommissionen framhållit, bland annat, att allmänna förfogandelagen med dess osäkra giltighetstid icke vore lämplig såsom grund för säkerställande av bolagets åtkomst av skiffer. Såväl med hänsyn till de betydande kapitalinvesteringar verksamheten fordrade som till verksamhetens betydelse ur oljeförsörjnings- och beredskapssynpunkt, måste den nuvarande osäkerheten för bolagets fortsatta verksamhet undanröjas. På grund därav förordade kommissionen i första hand bolagets hemställan, att rättighet att bearbeta skifferförekomst gjordes till föremål för reglering i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lagstiftning om stenkolsfyndigheter. För den händelse bolagets hemställan om reglerande bestämmelser icke vunne bifall, biträdde kommissionen bolagets i andra hand framställda yrkande, att allmänna förfogandelagen så ändrades, att med stöd av densamma meddelade förordnanden om upplåtelse av fastighet för skifferbrytning måtte gälla viss tid, efter det att lagen i övrigt icke längre ägde tillämpning.

I kommissionens verksamhet i övrigt torde berörda spörsmål kunna få viss betydelse för tillgodogörandet av landets torvtillgångar. Såsom kommissionen i sitt nämnda yttrande påvisat, kräver torvtillverkning i större skala så stora kapitalinvesteringar, att det icke torde vara praktiskt möjligt att för närvarande taga en fastighet i anspråk enligt allmänna förfogandelagen för nyttiggörande av torvförekomst. Något behov att för sådant ändamål använda sig av tvångsförfarande har emellertid hittills icke gjort sig gällande. Visserligen hava mossägare i ett par fall motsatt sig att mot skäligen ersättning upplåta mossmark för torvtillverkning, men antalet torvmossor är så stort, att produktionen icke lär märkbart påverkas av att en eller annan mossägare vägrar att upplåta sin mosse för torvtillverkning. På grund därav ansåg sig kommissionen icke endast för att möjliggöra tvångsingripande för tillgodoseendet av behovet av torv böra påyrka, att allmänna förfogandelagen ändrades så, att förfoganden över fastighet kunde givas längre giltighet än vad för närvarande vore möjligt.

Då emellertid lagändring i berörda hänseende nu påyrkas även ur andra synpunkter, och fråga om fastighets tagande i anspråk för tillgodoseende av behov, som det åligger kommissionen att tillgodose, framdeles kan uppkomma, får kommissionen tillstyrka förslaget i denna del.

Lantbruksstyrelsen och *riksvärderingsnämnden* hava ansett det mest överensstämmande med gällande rättsåskådning, att, därest frivillig upplåtelse i fall som här avsåges ej kunde komma till stånd, tillgripa expropriationsförfarande.

Ärendet har sedermera av chefen för justitiedepartementet överlämnats till chefen för folkhushållningsdepartementet.

I nuvarande försörjningsläge är det angeläget, att ingripande kan äga rum mot vanhävd, särskilt då det gäller större egendomar. Såsom i den inom justitiedepartementet upprättade promemorian framhållits har erfarenheten visat, att när jorden är vanhävdad ofta nog även åbyggnaderna äro förfallna eller att fastigheten i sådant fall ej sällan saknar för jordbruksdriften erforderliga byggnader. Detta har medfört svårigheter vid tillämpningen av förfogandelagen, vilken lag icke innehåller någon bestämmelse för det fall att byggnader under upplåtelse tiden måste uppföras eller repareras. Emellanåt är det visserligen möjligt att låta jorden brukas av någon, som innehar en närliggande gård. I andra fall kan emellertid sådant sambruk icke komma till stånd.

I flertalet av de avgivna yttrandena har det förslag, som i promemorian framställts i syfte att avhjälpa nämnda brist i lagen, ansetts välgrundat. I ett par yttranden har dock ifrågasatts, huruvida tillräckliga skäl föreligga för utsträckning av upplåtelse tiden till femton år, därvid erinrats om att riksdagen år 1918 ställt sig avvisande däremot. Därjämte hava vissa anmärkningar framförts mot den ersättningsrätt, som enligt det remitterade lagutkastet skulle tillkomma kronan.

Det ingrepp i den enskildes rätt, som enligt lagutkastet medgives, är helt visst av allvarlig natur. Det är dock att märka, att stadgandet är tillämpligt allenast om vanhävden finnes vara uppenbar. Är detta förhållandet och finnes tillika egendomens ianspråktagande vara av betydelse för folkförsörjningen, synes också lagen böra innehålla sådana bestämmelser, att ett ingripande kan praktiskt genomföras. De nuvarande bestämmelserna äro otillräckliga, och det torde vara nödvändigt att upplåtelsen kan erhålla sådan varaktighet, att kronan kan låta uppföra åbyggnader eller verkställa reparationer, i den mån så erfordras. Att den enskilde, såsom nu är fallet, kan genom vanhävd av jämväl åbyggnaderna försvåra eller omöjliggöra lagens tillämpning måste anses i hög grad otillfredsställande.

Jag torde i detta sammanhang — och i anledning av vad i ett par av remissyttrandena anförts angående den pågående utredningen rörande utvidgning av vanhävdslagstiftningen — få nämna, att den sålunda tilltänkta lagstiftningen icke gör den nu ifrågavarande ändringen av förfogandelagen onödig. Däremot kan en effektivare vanhävdslagstiftning själfvallet medföra en minskning av det antal fall, då förfogandelagen behöver tillgripas.

Enligt förfogandelagen gäller för närvarande att om fastighet, vars jord befunnits uppenbarligen vanhävdad, upplåtits för drivande av jordbruk, upplåtelsen skall gälla under bestämd tid, dock högst fem år. Den i det remitterade lagutkastet föreslagna längsta tiden, femton år, lär så till vida vara önskvärd att den, såsom i promemorian uttalas, underlättar för kronan att erhålla lämplig arrendator. Då de betänkligheter som kunna anföras mot alltför långtgående ingripanden av denna natur icke sakna fog, vill jag dock förorda, att längsta tiden bestämmes till tio år. Jag

vill därvid även framhålla, att upplåtelsen icke bör avse denna längsta tid annat än i de fall, där omständigheterna därtill föranleda. Vidare bör, såsom i några yttranden framhållits, kronan återställa egendomen vid tidigare tidpunkt än den från början bestämda, om fara för vanhävd icke mera föreligger och lämplig överenskommelse kan träffas. Det må i detta sammanhang påpekas, att upplåtelse enligt förfogandelagen för jordbruksändamål icke bör omfatta mera än som tarvas för jordbruket.

Enligt det remitterade lagutkastet skall kronan vara berättigad att vid avträdet erhålla ersättning för värdet av nödig förbättring, som fastigheten undergått. I fråga om den närmare innebörden av detta stadgande torde vara tydligt, att såsom nödig förbättring icke får betraktas annan förbättring än sådan, som varit erforderlig för fastighetens brukande enligt ortens sed. Vid avträdessynen får kronan ej tillgodoräknas större del av kostnaden för nybyggnad eller reparation än som svarar mot den av kronans åtgöranden föranledda värdestegringen; de faktiska byggnadskostnaderna få således icke vara avgörande. Har avdrag för nödig förbättring gjorts redan vid fastställandet av den ersättning, som tillkommer jordägaren i anledning av fastighetens ianspråktagande, böra synemännen självfallet taga hänsyn därtill. Bestämmelse torde därför böra meddelas om att synemännen i synehandlingen skola göra anteckning om sådant avdrag ävensom att kronan icke skall njuta betalningsrätt ur fastigheten för motsvarande del av förbättringens värde.

Består den ianspråktagna egendomen av flera särskilda fastigheter, får vid syneförrättningen varje fastighet behandlas för sig. Detta är nödvändigt, enär kronan för en konstaterad värdeökning självfallet icke får — till nackdel för in-teckningshavarna — njuta betalningsrätt ur annan fastighet än den till vilken värdeökningen hänför sig.

Även om kronans ersättningsrätt, på sätt förut angivits, begränsas till att omfatta endast värdet av den nödiga förbättring fastigheten undergått, torde det likväl kunna tänkas fall, då det vore obilligt att av jordägaren utkräva hela det av synemännen fastställda beloppet. Kungl. Maj:t synes därför böra äga rätt att medgiva nedsättning av beloppet. Om sådan befogenhet stadgas i lagen, torde kunna undvikas, att rättegång kommer att föras om syn vilken jordägaren av anledning, som kan tagas för god, finner vara för sig obillig.

Riksvärderingsnämnden har i anslutning till vad i promemorian uttalas anfört, att nämnden vid bestämmande av den jordägaren tillkommande ersättningen för förlorad avkastning och nytta syntes vara oförhindrad att taga hänsyn till de kostnader, som nedlagts på förbättring av jordens hävd och för verkställande av reparationer å byggnader m. m. Då det gällde gottgörelse för kostnaden för nyuppförd byggnad vore det emellertid, för att ett avräkningsförfarande skulle kunna äga rum, nödigt att garanti funnes för att byggnaden vid förfogandetidens utgång skulle tillfalla jord-

ägaren. Nämnden har därför ifrågasatt, huruvida icke i lagen borde stadgas att sådan byggnad alltid — och ej endast under förutsättning att kronan yrkade det vid avträdessynen — skulle räknas såsom tillbehör till fastigheten. Med anledning av vad nämnden sålunda anfört torde 28 § i lagutkastet böra jämkas så, att nyuppförd byggnad eller anläggning skall räknas som tillbehör till fastigheten, därest kronan avstår sin rätt därtill. Ett dylikt avstående kan tydligen ske redan när fråga är om att nämnden skall bestämma jordägarens årliga ersättning för upplåtelsen.

Enligt det remitterade utkastet skall vid avträdessynen fastställas det belopp som tillkommer kronan. Någon tid för beloppets erläggande skulle däremot ej bestämmas av synemännen. I stället skulle länsstyrelsen äga att uppgöra en amorteringsplan, såvida framställning därom gjordes inom ett år från upplåtelse tidens slut. I denna del torde böra vidtagas den ändringen, att det ålägges synemännen att jämväl fastställa förfallodag för beloppet, med rätt för dem att, om så finnes lämpligt, fördela ersättningen på flera förfalldagar; sådan fördelning torde regelmässigt böra ske, när fråga är om större belopp. Med hänsyn till den särskilda karaktär kronans ifrågavarande fordran har torde ränta å de särskilda delbeloppen icke böra beräknas. Givetvis bör förfallodag i intet fall bestämmas till tidigare dag än den, då klandertiden utlöper, d. v. s. nittio dagar från det synehandlingen delgivits parterna. Å andra sidan bör amorteringstiden icke utsträckas längre än som med hänsyn till fastighetens betalningsförmåga är nödvändigt. Genom att på sätt nyss är sagt ålägga synemännen skyldighet att bestämma förfallodag uppnås den fördelen, att amorteringsplan, där sådan erfordras, fastställs på ett tidigare stadium än enligt det remitterade utkastet. Detta är av vikt, enär kronans ersättning såsom i promemorian föreslagits torde böra utgå med förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken och erforderlig anteckning i intecknings- eller fastighetsboken så snart som möjligt bör ske angående de skyldigheter, som genom synen åläggas fastigheten. Vidtages nu nämnda ändring i utkastet, torde den tid av ett år, under vilken förmånsrätten skall gälla, alltid böra räknas från förfalldagen. I lagtexten torde böra utmärkas, att kronans ersättningsrätt ej kan fastställas på annat sätt än genom avträdessyn; dock att synen må klandras vid domstol och att Kungl. Maj:t, som förut nämnts, må medgiva nedsättning av utdömt belopp. Någon personlig betalnings-skyldighet för beloppet torde icke böra åläggas jordägaren.

Om synemännens beslut klandras av jordägaren, kommer viss tid att förflyta innan slutligt beslut föreligger i frågan, huruvida kronan har något belopp att uttaga ur fastigheten. Då kronans rätt ej skall gälla längre än ett år från förfalldagen, skulle denna rätt, därest av synemännen bestämd förfallotid skulle gälla, kunna redan hava gått förlorad när slutlig dom faller. Bestämmelse torde därför böra meddelas att, i händelse synen av jordägaren klandras, förfallotid för kronan tillkommande belopp skall be-

stämmas av domstolen. Har jordägaren låtit synemännens beslut vinna laga kraft mot sig gäller, med avseende å det av synemännen fastställda beloppet, den av dem bestämda förfallodagen, även om kronan överklagar beslutet och yrkar högre ersättning. För det ytterligare ersättningsbelopp, som domstolen kan komma att fastställa, bör däremot särskild förfallotid utsättas.

För att kronan skall kunna göra sin rätt gällande inom ett år efter förfallodagen är det nödvändigt, att kronan inom denna tid kan erhålla utmätning av fastigheten. Emellertid läser synemännens beslut, även om det vinner laga kraft, icke kunna läggas till grund för utmätning utan särskilt stadgande därom. Sådant stadgande torde därför böra meddelas.

I detta sammanhang må anmärkas, att om exekutiv försäljning av fastigheten skall äga rum för annans fordran, det icke torde vara behöfligt för kronan att bevaka sitt betalningsanspråk, i den mån beloppet icke är till betalning förfallet. Anspråket läser nämligen icke beröras av försäljningen, såvitt fråga är om icke förfallna belopp. För belopp, som var förfallet före försäljningsdagen, skall fastigheten däremot enligt 134 § utsökningslagen icke vidare svara. Med förfallodag förstås för nu ifrågavarande fall sådan förfallodag, som bestämts genom ett mot jordägaren lagakraftägande beslut.

Det torde böra erinras om att område, som avstyckas från fastighet å landet, ur vilken kronan enligt det föreslagna stadgandet äger rätt till betalning, icke är ansvarigt för den stamfastigheten sålunda åvilande belastningen i annat fall än som avses i 19 kap. 24 § lagen om delning av jord å landet.

Såsom i promemorian framhållits skall enligt 13 § förfogandelagen, därest fastighet ställes till förfogande åt annan än kronan, vad i lagen stadgas om kronan i tillämpliga delar gälla beträffande den som sålunda sättes i kronans ställe. Någon särskild bestämmelse för detta fall torde därför icke erfordras i nu förevarande sammanhang.

I det remitterade utkastet stadgas, att inskrivningsdomaren skall under rättas om att fastighet tagits i anspråk på grund av vanhävd. Denna bestämmelse torde lämpligen böra införas i administrativa tillämpningsföreskrifter. I dessa böra även upptagas bestämmelser om att protokollet över avträdessynen skall omedelbart översändas till inskrivningsdomaren för att denne i in-tecknings- eller fastighetsboken skall göra anteckning om att syn hållits. Sedan synen vunnit laga kraft, bör det åligga inskrivningsdomaren att göra fullständig anteckning om synen i in-tecknings- eller fastighetsboken. Klandras synen, bör anteckning i stället ske om klanderprocessen och inskrivning angående fastighetens skyldigheter äga rum först när klanderprocessen blivit avgjord. Föreskrift bör även meddelas om att domen i klanderprocessen skall tillställas inskrivningsdomaren. Nedsätter Kungl. Maj:t fastställt ersättningsbelopp, bör givetvis även detta

beslut antecknas. I detta sammanhang må framhållas angelägenheten av att avträdessyn om möjligt hålles före eller i allt fall snarast efter avträdesdagen.

I administrativ ordning torde bestämmelse vidare böra meddelas angående skyldighet att i gravationsbevis anmärka sådana fastigheten angående förhållanden, som enligt vad i det föregående sagts skola antecknas i intecknings- eller fastighetsboken.

Det remitterade lagutkastet upptager såsom tidigare framhållits även bestämmelse för det fall, att fastighet tages i anspråk av annan orsak än att fastigheten är vanhävdad och erfordras för jordbruksdrift. Upplåtelsen må i sådan händelse för närvarande ej gälla längre tid än den, under vilken dylikt tvångsingripande enligt lagen kan komma till stånd. Enligt utkastet skulle upplåtelsen även i fall som nu nämnts kunna gälla bestämd tid, högst femton år, när särskilda skäl därtill äro. Härmed åsyftas att bereda kronan erforderlig trygghet t. ex. i sådana fall då nyanläggning för industriellt ändamål erfordras.

I flera yttranden har anmärkning riktats mot denna bestämmelse. Industrikommissionen har för sin del ansett, att längsta tiden i nu nämnda fall bör bestämmas till fem år. Då denna tid i regel lärer vara tillfyllest, finner jag mig böra godtaga vad kommissionen sålunda förordat. Om denna begränsning sker, synas några avgörande betänkligheter icke förledas av stadgandet. Såsom kommissionen tillika föreslagit torde bestämmelsen å andra sidan böra utvidgas att gälla jämväl när byggnad eller anläggning å ofri grund tages i anspråk.

Av skäl, som i promemorian anförts, torde kronan i fall varom nu är fråga icke böra äga att ur fastigheten eller byggnaden erhålla ersättning för värdeökning, som under upplåtelse tiden uppkommit genom kronans åtgöranden.

I överensstämmelse med vad i det föregående anförts har inom folkhus-hållningsdepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen*. Den föreslagna lagen torde böra träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Vissa övergångsbestämmelser hava upptagits i förslaget.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över förslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 rege- ringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl- lan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Persson.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen.

Härigenom förordnas *dels* att 22, 23, 25 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939, vilken lag gäller till och med den 30 juni 1942¹, skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives, *dels* att i lagen skola såsom 28 och 29 §§ införas de under nämnda paragrafbeteckningar nedan intagna bestämmelserna, *dels* att nuvarande 28 och 29 §§ skola betecknas 30 och 31 §§, *dels ock* att lagen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1943.

22 §.

Det åligger en var att vid förfrågan av länsstyrelse eller polismyndighet eller av kristidsmyndighet, som Konungen bestämmer, lämna upplysning, huruvida och i vilken myckenhet han innehar förnödenhet, som avses i 2 §, eller i vad mån han frambringat, tillverkat, berett eller iståndsatt förnödenhet, som avses i 5 §, eller framställer elektrisk kraft vid anläggning, som avses i 7 §.

Vägrar någon — — — äga tillämpning.

23 §.

Har någon med vetskap därom, att föreskrift meddelats enligt 2, 3, 4, 5, 6 eller 7 §, olovligen förfogat över, undanstuckit, skadat eller förstört förnödenhet eller annat, som föreskriften avser, eller underlåtit att fullgöra honom enligt 11 § åliggande skyldighet att taga hand om sådan förnödenhet eller eljest åsidosatt vad på honom ankommer till fullgörande av föreskriften eller av bestämmelser, som meddelats med stöd av denna lag, straffes med dagsböter eller fängelse. Äro omständigheterna försvårande, vare straffet fängelse eller straffarbete i högst två år. Vid bedömande huruvida omständigheterna äro försvårande skall särskilt beaktas, om gärningen avsett egendom av betydande myckenhet eller omfattning.

Lag samma — — — angivna förhållanden.

25 §.

Fälles någon till straff enligt 23 §, skall domstolen, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, förklara egendom som undanhållits eller, där överlåtelse av egendomen skett, gods eller penningar, som den tilltalade i samband med överlåtelsen mottagit, förverkade eller, om egendom som så-

¹ Se 1941: 394.

lunda skolat förklaras förverkad ej kan tillrättaskaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens värde.

27 §.

Har föreskrift om avstående av förnödenhet ännu ej blivit gällande mot ägaren eller innehavaren vid tid, då tillämpning av bestämmelserna i 2—22 §§ upphör, vare föreskriften utan verkan. Beslag enligt 3 § och förfogande enligt 4, 5, 6 eller 7 § gälla ej längre än till nyss angivna tid, där ej annat följer av vad i 28 eller 29 § stadgas. I fråga om ersättning, vartill någon enligt denna lag är berättigad vid nämnda tid, eller för upplåtelse, som där-efter gäller, skola lagens bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

28 §.

Då fastighet, vars jord befunnits uppenbarligen vanhävdad, på grund av föreskrift enligt 4 § upplåtits för drivande av jordbruk, skall upplåtelsen gälla under bestämd tid, dock högst tio år.

När fastigheten tillträdes eller avträdes, skall på kronans bekostnad hållas syn; och gälla om syneförrättningen och klander därav vad som stadgas med avseende å jordbruksarrende i allmänhet. Finnes fastigheten vid avträdet vara i bättre skick än vid tillträdet, äge kronan för det belopp, vartill förbättringen vid avträdessynen uppskattas, rätt till betalning ur fastigheten enligt vad nedan sägs, dock endast såvitt fråga är om nödig förbättring. Har avdrag för förbättring gjorts vid bestämmande av den ersättning, som tillkommer jordägaren i anledning av fastighetens ianspråktagande, skall anteckning därom göras i synehandlingen; och äge kronan icke rätt till betalning ur fastigheten för vad sålunda guldits. Vid tillämpning av vad i detta stycke stadgas skall byggnad eller annan anläggning, som för kronans räkning utförts under upplåtelse tiden, räknas såsom tillbehör till fastigheten, om kronan till jordägaren avstår sin rätt till byggnaden eller anläggningen.

Vid avträdessynen skall förfallodag bestämmas för belopp, för vilket kronan enligt andra stycket äger njuta betalning. Beloppet skall utgå med samma förmånsrätt som avgäld av fast egendom, varom i 17 kap. 6 § handelsbalken stadgas, där beloppet ej stått inne längre än ett år efter förfalldagen. Om så finnes lämpligt, må beloppet fördelas å flera förfalldagar. Klandras synen av jordägaren, varde förfallotiden för kronan tillkommande belopp bestämd av domstolen. Vinner synen laga kraft mot jordägaren, äge kronan på grund av synehandlingen för förfallet belopp erhålla utmätning av fastigheten.

Konungen äger, där det finnes skäligt, medgiva nedsättning av belopp som enligt andra stycket tillkommer kronan.

29 §.

Har fastighet enligt denna lag tagits i anspråk av annan orsak än i 28 § sägs, skall upplåtelsen, där det finnes påkallat av särskilda skäl, gälla under bestämd tid, dock högst fem år. Vad nu sagts om fastighet skall ock tillämpas å byggnad eller anläggning, som ej är tillbehör till fast egendom.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Vad i 27—29 §§ stadgas rörande upplåtelse av fastighet, byggnad eller anläggning för bestämd tid och rörande ersättning skall äga giltighet även efter det allmänna förfogandelagen upphört att gälla.

Bestämmelserna i 28 § om kronans rätt till ersättning skola äga tillämpning ändå att fastigheten tagits i anspråk före denna lags ikraftträdande, såvida besiktning av fastigheten verkställts vid tillträdet och därvid upprättat besiktningssinstrument innefattar tillfredsställande utredning om fastighetens skick vid nämnda tid.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 mars 1942.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden FORSSMAN,
 BELLINDER,
 regeringsrådet LUNDEVALL,
 justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 25 februari 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 13 februari 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i folkhushållningsdepartementet hovrättsrådet Rolf Dahlgren.

Förslaget föranledde följande yttrande av lagrådet.

23 §.

Under hänvisning till lagrådets denna dag avgivna utlåtande över förslag till lag om straff för överträdelser av vissa ransoneringsförfattningar m. m. får lagrådet hemställa, att i 23 § andra punkten orden »äro omständigheterna försvårande» måtte utbytas mot »är brottet med hänsyn till omständigheterna att anse såsom grovt» och att motsvarande jämkning vidtages i tredje punkten.

28 §.

Bestämmelserna i den nya 28 § innebära i första hand att den tid, för vilken en vanhävdad jordbruksfastighet skall kunna tagas i anspråk enligt 4 §, utsträcker från fem till tio år. Syftet med denna skärpning är att sätta kronan i stånd att i nuvarande försörjningsläge effektivt ingripa mot uppenbar vanhävd, särskilt då det gäller större egendomar, å vilka ej blott jorden vanskötts utan även åbyggnaderna fått förfalla. En sålunda förlängd upplåtelseid skulle dels möjliggöra genomförandet av större nybyggnads- och reparationsarbeten och dels underlätta en förmånlig utarrendering av fastigheten. För att begränsa de ekonomiska risker kronan genom ett så-

dant ingripande skulle ikläda sig föreslås vidare, att kronan skulle äga att med förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken och alltså före in-teckningshavarna, ur fastigheten utfå ersättning för sina nödiga utlägg intill ett belopp motsvarande den värdestegring som genom utläggen tillförts fastigheten.

I nuvarande beträngda försörjningsläge kan kronan väl vara i behov av maktmedel, som medgiva ett kraftigt ingripande mot vanhävd av jordbruksfastigheter. Med skäl kan emellertid ifrågasättas, huruvida den utväg den föreslagna lagstiftningen anvisar innebär en tillfredsställande lösning av problemet. Ett så djupgående ingrepp i jordäganderätten som att en fastighetsägare under tio år berövas förfoganderätten över sin fastighet är i och för sig ägnat att väcka allvarliga betänkligheter. Härtill kommer att det måste te sig såsom synnerligen ovisst, huruvida det ifrågasatta ingripandet verkligen är ägnat att medföra någon avsevärd lättnad i det aktuella försörjningsläget. De risker kronan skulle ikläda sig genom att finansiera byggnadsarbeten på vanhävdade fastigheter kunna ock med hänsyn till nu rådande höga byggnadskostnader bliva betydande.

Förslaget innefattar, såsom förut nämnts, även den nyheten, att kronan skulle för sina utlägg i viss omfattning erhålla betalning ur fastigheten med förmånsrätt före in-teckningshavarna. Då denna förmånsrätt endast skulle avse ett belopp motsvarande den värdestegring som genom utläggen tillförts fastigheten och vid avträdestiden fortfarande kvarstår — en synpunkt som bort i lagtexten tydligare framhållas — skulle i verkligheten någon försämring av in-teckningshavarnas rättsställning icke uppkomma. Att på ett tillfredsställande sätt fastslå värdestegringens omfattning måste emellertid erbjuda stora svårigheter särskilt när det gäller att avgöra i vad mån verkställda byggnadsarbeten kunna anses hava ökat fastighetens försäljningsvärde. Den faran ligger uppenbarligen synnerligen nära, att i praktiken frågan om värdeökningens storlek icke i erforderlig grad hålles i sär från frågan om storleken av de belopp som kronan nedlagt på fastigheten, helst som denna grannlaga prövning enligt förslaget skall anförtros åt synemän vilka äro vana att verkställa arrendesyner med helt andra utgångspunkter i detta hänseende.

Består en jordbruksegendom av flera registerfastigheter — vilket i fråga om större egendomar torde vara regel — skall enligt remissprotokollet värdestegringen bestämmas särskilt för varje fastighet till förhindrande av att innehavare av in-teckningar som belasta endast någon eller några av fastigheterna bliva lidande. Byggnader äro emellertid uppförda till gagn för brukningsenheterna såsom sådana och dessa sammanfalla ingalunda alltid med indelningen i registerfastigheter. Grundas kronans ersättningsanspråk på uppförande eller iståndsättande av byggnader, uppstå därför alldeles speciella svårigheter vid ersättnings fördelning mellan de olika fastigheterna. Tages vid fördelningen hänsyn till den nytta varje särskild fastighet har av

byggnaderna så länge fastigheterna ligga i sambruk, blir, kanske rent av för flertalet av dessa, belastningen för stor i den händelse fastigheterna vid exekutiv auktion säljas var för sig. Lägges åter den värdestegring, en byggnad medför för komplexet i dess helhet, på allenast den fastighet, å vilken byggnaden är belägen, blir denna fastighet uppenbarligen för tungt belastad. Begränsas slutligen kronans fordran till den värdestegring som må hava tillförts sistnämnda fastighet, om denna betraktas såsom fristående, kan tydligen en så avsevärd reduktion av ersättningsrätten inträda, att hela anordningen framstår såsom förfelad. Den bärande tanken i förslaget att kronans förmånsberättigade fordran skall motsvara den egendomen tillförda värdestegringen kan i själva verket i dylika synnerligen praktiska fall icke genomföras. Den yttersta orsaken därtill är att det samband mellan fastigheterna, varom här är fråga, allenast är faktiskt och icke rättsligt bestående.

Redan de anförda omständigheterna torde visa att genom de föreslagna bestämmelserna ett betänkligt moment av ovisshet införes i kreditförhållandena, vilket lätt kan leda till förlust för inteckningshavarna. Denna förlust skulle säkerligen drabba, icke så mycket hypoteksföreningar, sparbanker och dylika kreditinrättningar, vilkas säkerhet i regel består av botteninteckningar, utan i främsta rummet andra långgivare. Uteslutet är emellertid ingalunda att även botteninteckningar skulle kunna bli lidande.

Ytterligare riskmoment för inteckningshavarna uppkomma därigenom att frågan om storleken av kronans förmånsberättigade fordran hålles öppen ända till avträdesdagen, alltså under en tid av upp till tio år. Det ligger i sakens natur att härigenom inteckningshavarna kunna bli allvarligt lidande. Framför allt är att befara att, ifall under denna tid fråga om exekutiv auktion uppkommer, ovissheten beträffande fastighetens belastning skall medföra att skälig köpesumma icke kan erhållas. I samma riktning verkar för övrigt redan den föreslagna utsträckningen av upplåtelseiden, vilken för med sig att en spekulant måste räkna med den möjligheten att kronan trots den exekutiva försäljningen låter förfogandet äga bestånd under avsevärd tid. Det må framhållas att i fråga om avdikningslån liknande riskmoment icke förefinnas. Redan innan sådant lån blivit fördelat till återbetalning kan nämligen omfattningen av kronans förmånsrätt överblickas med ledning av förrättningshandlingarna.

Den föreslagna förmånsrätten skulle även medföra behov av invecklade föreskrifter om anteckningar av olika slag i fastighetsböckerna. De grundläggande bestämmelserna härom hava icke, på sätt bort ske, angivits i lagen.

Enligt 13 § förfogandelagen skall, där fastighet ställes till förfogande åt annan än kronan, vad i lagen stadgas om kronan i tillämpliga delar gälla beträffande den som sålunda sättes i kronans ställe. De till skydd för jordägaren föreslagna bestämmelserna om reduktion av ersättningsbelopp och

om betalningens fördelning å flera förfallodagar — det senare enligt motiven i likhet med vad som sker med avseende å avdikningslån — medföra, att ett förfogande till förmån för annan än kronan i här avsedda fall icke kan ifrågakomma.

På grund av vad sålunda anförts får lagrådet avstyrka de i förevarande paragraf föreslagna bestämmelserna. Uteslutas dessa bestämmelser, torde de nu gällande föreskrifterna i 27 § rörande vanhävdad jordbruksfastighet och de i förslaget under 29 § upptagna stadgandena kunna sammanföras i en paragraf. Därav följer ändrad paragrafindelning och behov av viss jämkning i avfattningen av ingressen och övergångsbestämmelserna ävensom av 27 §.

Övergångsbestämmelserna.

Tredje stycket innehåller stadgande att bestämmelserna i 28 § om kronans rätt till ersättning skola äga tillämpning ändå att fastigheten tagits i anspråk före den ifrågasatta lagens ikraftträdande, förutsatt att viss utredning föreligger om fastighetens skick vid tillträdet. Detta skulle innebära, bland annat, att kronan skulle äga förmånsrätt för sin fordran på grund av nedlagda förbättringar å fastigheten framför innehavare av inteckning, som belånats efter det fastigheten försatts i förbättrat skick och medan ännu någon ersättningsrätt för kronan icke förelåg. Då dylik tillbakaverkande kraft icke bör tilläggas bestämmelserna, hemställer lagrådet, att detta stycke under alla omständigheter måtte utgå.

Om vad lagrådet yttrat vid 28 § vinner beaktande, erfordras, såsom där anförts, viss jämkning av övergångsbestämmelserna i övrigt.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

*Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 6 mars 1942.*

N ä r v a r a n d e:

Statsminister HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 3 mars 1942 avgivna utlåtande över det den 13 februari 1942 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen.*

Föredraganden anför:

Vad lagrådet anfört rörande avfattningen av 23 § torde böra iakttagas.

De under 28 § föreslagna bestämmelserna hava avstyrkts av lagrådet. Lagrådet har därvid framhållit, dels att förslaget innebure ett så djupgående ingrepp i jordäganderätten att det i och för sig vore ägnat att väcka allvarliga betänkligheter, dels ock att de risker, som kronan skulle ikläda sig genom att finansiera byggnadsarbeten på vanhävdade fastigheter, kunde bliva betydande. Lagrådet har vidare anfört, bland annat, att genom de föreslagna bestämmelserna ett betänkligt moment av ovisshet infördes i kreditförhållandena, vilket lätt kunde leda till förlust för in-teckningshavarna.

Vissa principiella betänkligheter kunna givetvis göra sig gällande med avseende å ett sådant ingrepp i jordäganderätten som det nu föreslagna. Dessa betänkligheter torde emellertid icke få tillmätas avgörande betydelse i ett svårartat krisläge, då det gäller att med alla till buds stående medel säkerställa folkförsörjningen. Ej heller synas de av lagrådet antydda ekonomiska riskerna för kronan vara av den art, att de i nuvarande försörjningsläge böra få utgöra hinder för genomförandet av den ifrågasatta lagstiftningen.

Såsom lagrådet anfört, skall kronans förmånsrätt avse endast det belopp, som motsvarar den fastigheten tillförda — och vid avträdestiden fortfarande kvarstående — värdestegringen, varför någon försämring av in-teckningshavernas rättsställning icke bör uppkomma. Förutsättningen för att en dylik försämring icke skall uppkomma är dock, att synemännen vid fastställandet

av kronans fordran utgå från värdestegringen och icke från de kostnadsbelopp, som kronan nedlagt å fastigheten. Även om viss risk kan föreligga, att i något fall synemännen icke i erforderlig grad hålla frågan om värdeökningens storlek i sär från frågan om storleken av de å fastigheten nedlagda beloppen, synes denna risk likväl icke vara av den storleksordningen, att den utgör hinder för den föreslagna lagändringen. De vid remissförfarandet hörda bankinstitutionerna hava ej heller haft något att erinra mot lagändringen, dock att Sveriges allmänna hypoteksbank understrukt vikten av att ersättningsrätten endast får avse den inträdda värdestegringen. I detta sammanhang bör även framhållas att, därest fel begåtts, rättelse kan vinnas antingen genom överklagande av synen eller genom ansökan hos Kungl. Maj:t om nedsättning av det av synemännen fastställda ersättningsbeloppet. — I anledning av vad lagrådet anfört synes emellertid lagtexten böra något ändras i syfte att tydligare framhålla, att ersättningsrätten avser endast den uppkomna och vid avträdessynen kvarstående värdestegringen.

Lagrrådet har även berört de särskilda spörsmål, som uppkomma därest en ianspråktagen egendom består av flera särskilda registerfastigheter. Lagrådet har därvid erinrat om att enligt remissprotokollet värdestegringen skall bestämmas särskilt för varje fastighet till förhindrande av att innehavare av inteckningar, som belasta endast någon av fastigheterna, bliva lidande. Uttalandet i remissprotokollet bör så förstås, att värdestegringen, då fråga är om ersättning för byggnad, hänföres endast till den fastighet varå byggnaden är belägen. En motsatt regel, d. v. s. att viss del av värdestegringen påfördes de övriga fastigheterna, skulle leda till uppenbarligen obilligt resultat därest någon eller några av sistnämnda fastigheter skulle säljas särskilt för sig. Å andra sidan kan, såsom lagrådet anfört, den förstnämnda fördelningsregeln medföra, att den fastighet, å vilken byggnaden är belägen, blir synnerligen tungt belastad. Detta är självfallet en olägenhet, men torde densamma — såsom beroende av fastighetsindelningen och byggnadernas faktiska belägenhet å de olika fastigheterna — vara ofrånkomlig. Tydligt kan emellertid viss rättelse i det enskilda fallet vinnas genom att Kungl. Maj:t på ansökan av t. ex. fastighetsägaren eller inteckningshavare nedsätter beloppet av kronans fordran.

Lagrrådet har även anfört, att olägenheter kunna uppkomma genom att frågan om storleken av kronans förmånsberättigade fordran hålles öppen ända till avträdessynen. Det torde icke kunna förnekas att vissa svårigheter därigenom uppkomma. Emellertid synes det dock möjligt för vederbörande att även före avträdessynen bilda sig en relativt tillförlitlig uppfattning om det högsta belopp, vartill kronans fordran kan komma att fastställas.

Såsom lagrådet anfört torde i lagen böra införas vissa bestämmelser därom att i intecknings- eller fastighetsbok anteckning skall ske dels om fastighetsianspråktagande jämlikt ifrågavarande lagrum, dels ock angående förrättad avträdessyn.

Lagrådet har vidare hemställt, att tillbakaverkande kraft icke måtte tilläggas de föreslagna bestämmelserna. Denna hemställan torde, på av lagrådet anförda skäl, böra beaktas. Slutligen torde viss redaktionell jämkning böra vidtagas i förslaget.

Föredraganden hemställer härefter, att det i enlighet med vad ovan angivits ändrade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen* måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Curt Nordwall.